
A THEORETICAL INCURSION IN THE EVOLUTION OF CONTEMPORARY CONFLICTS

Olesea Țaranu, Romanian Academy, Iași Branch

Abstract: Although conflicts play an important role in the evolution of societies representing a strong transforming factor, the violence that often accompany them is a serious threat to individual, regional, national and global security. We cannot ignore this paradox of contemporaneity - we live in a in an era in which the use of violence to resolve conflicts between parties is prohibited by international law robust principle of peaceful settlement of disputes considered to be a fundamental principle of universal value recognized and established as such by important programmatic documents of international organizations, but, at the same time, we live in a world of daily ground conflicts having the capacity to adversely affect the lives of millions, where actors use violence as a weapon. In this context, this article uses as a starting point the idea that, before choosing the most effective intervention actions, it is essential to reconsider the conflict as a concept, to achieve a radiography of the conflict as a process, an incursion in the evolution of conflicts, facilitating our understanding of this phenomenon, its life cycle and the opportunities for settlement it offers. What is remarkable and should be born in mind is that conflicts are evolving processes and not static phenomena, they often know dramatic transformations and the international community is required to understand their dynamics for intervening effectively with the tools it created, used and already institutionalized in order to prevent the outbreak of violence, to restrict the conflicts or to end them, and respectively, to determine conflict transformation by replacing the destructive actions and attitudes with constructive actions.

Keywords: *Conflict, intensity level, violence, conflict stages, intervention tools*

Introducere

Indiscutabil, conflictele joacă un rol esențial în evoluția societăților reprezentând un factor transformator puternic. Cu toate acestea, frecvența utilizare a violenței de către principalii actori implicați într-un conflict reprezintă o amenințare gravă, având capacitatea de a afecta în mod profund securitatea la nivel individual, regional, național și global. Într-o epocă în care apelul la violență este interzis printr-o legislație internațională robustă, principiul soluționării pe cale pașnică a conflictelor fiind considerat principiu fundamental cu valoare universală, recunoscut și consacrat ca atare de cele mai importante documente programatice ale organizațiilor internaționale, nu putem ignora prezența persistentă a acestui fenomen, numărul mare de conflicte ce continuă să afecteze în mod profund viețile a milioane de oameni, generând consecințe catastrofale în termeni umani și materiali. Cu toate că paleta de instrumente pașnice de soluționare a conflictelor aflate la dispoziția comunității internaționale este extrem de generoasă, efectele sunt, de multe ori, limitate – fie se acționează tardiv, fie acțiunile sunt necorespunzătoare, ineficiente, insuficiente, fie lipsesc cu desăvârșire. În acest context, prezentul articol pleacă de la ideea că, înainte de a stabili cele mai eficiente acțiuni de intervenție, este esențial să reconsiderăm conflictul ca și concept, să realizăm o radiografie a conflictului ca proces, o incursiune în evoluția conflictelor facilitându-ne înțelegerea acestui fenomen, a ciclului său de viață, precum și a oportunităților pe care le oferă pentru soluționare.

Conflictul – confuzii conceptuale

Conflictul reprezintă o manifestare omniprezentă în interacțiunile sociale. În ciuda frecvenței cu care se întâlnește acest fenomen, termenul nu are un înțeles unanim acceptat, semnificația acestuia variind extraordinar. Mai mult decât atât, deși aproape toate disciplinele academice utilizează acest concept, studiind relațiile conflictuale și consecințele acestora, se atestă prezența unei palete generoase de abordări teoretice pentru înțelegerea conflictului – în timp ce economiștii se concentrează asupra teoriei jocurilor și a procesului de luare a deciziilor, psihologii explorează conflictele interpersonale, sociologii își îndreaptă atenția asupra conflictelor de clasă și cele privind statusul, pentru ca teoreticienii științelor politice și a relațiilor internaționale să se focalizeze asupra manifestărilor conflictuale în plan domestic și în arena internațională. În ciuda faptului că a reprezentat un subiect intens dezbătut și analizat, dezacordul persistent asupra înțelesului exact al termenului conflict este o mărturie în plus privind caracterul confuz și controversat al unui concept utilizat pentru a descrie un fenomen extrem de complex.

Absența acordului conceptual privind sensul exact al termenului, amintită mai sus, nu i-a descurajat pe teoreticienii relațiilor internaționale să încerce o definiție a fenomenului, definiție extrem de utilă în demersurile ce urmăreau să analizeze manifestările conflictuale și să ofere soluții privind aplanarea sau eliminarea acestora. Astfel, de exemplu, unii autori consideră conflictul ca fiind „o formă de interacțiune în care, tentativa unui actor de a-și atinge interesele personale prin acțiuni proprii, face imposibilă atingerea intereselor unui alt actor, putând chiar urmări distrugerea celui din urmă”¹. Noua metodologie de cercetare HIIK care stă la baza ultimului raport *Conflict Barometer 2013* definește conflictul într-o manieră mai generală ca fiind o “diferență de poziții între cel puțin doi actori decisivi și direct implicați, diferență ce privește valorile relevante pentru o societate, cu folosirea unor instrumente observabile considerate inacceptabile de procedurile legale, amenințând fie o funcție fundamentală a statului, fie ordinea legală internațională”².

O definiție mult mai îngustă și, pe cât de folosită, pe atât de criticată, este cea utilizată în cadrul proiectului dezvoltat de Singer și Small – *Correlates-of-War-Project (COW)*, conform căreia conflictele reprezintă dispute violente în care cel puțin una dintre părți este un actor statal, și din care rezultă minimum 100 de victime combatante³. Așa cum se poate observa, spre deosebire de abordarea HIIK prezentată mai devreme, definiția COW face referire în mod exclusiv la conflictele în care statul este un actor combatant fără a le include pe cele în care puterea statului nu este implicată (sau conflictul se desfășoară pe teritoriul unor state slabe/eșuate incapabile să intervină cu trupe), o altă critică adusă acestei definiții referindu-se la trimiterea exclusivă la personalul militar ca potențiale victime, fără a lua în considerare victimele civile. Într-o manieră asemănătoare este definit conflictul în cadrul Institutului Internațional de Cercetări asupra Păcii din Stockholm (Stockholm International Peace

¹ Enciklopedija političke kulture, grupa autora, Savremena administracija, 1993, pp. 513-514 *apud* Ymer Ismaili, “Conflict as a Socio-Political Notion”, în *Zbornik PFZ*, Volume 57, Issue 2, 2007, p. 382

² Heidelberg Institute for International Conflict Research, Methodological Approach, disponibil pe <http://www.hiik.de/en/methodik/index.html>

³ Joel D. Singer, Melvin Small, “The Wages of War 1816-1965, A statistical handbook”, New York, 1972, p. 8, *apud* Heinz-Jürgen Axt, Antonio Milososki, Oliver Schwarz, *Conflict – A Literature Review*, Universitat Duisburg-Essen, Duisburg, 2006, p. 2

Research Institute - *SIPRI*). Astfel, pentru cercetătorii suedezi un conflict armat major presupune “utilizarea forței armate de către forțele militare a două sau mai multe guverne sau a unui guvern împotriva a cel puțin unui grup armat organizat, având drept rezultat moartea în luptă a cel puțin 1000 de persoane într-un singur an, sursa incompatibilității fiind dorința de a controla guvernul sau/și teritoriul”⁴.

Ultima definiție pe care o vom menționa aici aparține Centrului Universității din Uppsala și se încadrează în maniera îngustă de a aborda înțelesul termenului. Astfel pentru USDP, conflictul reprezintă “o incompatibilitate contestată privind natura guvernării sau teritoriul între două părți dintre care cel puțin una este guvernul unui stat, utilizarea forței armate de către părți având drept rezultat cel puțin 25 de victime din rândul combatanților”⁵.

Gradul de intensitate al conflictelor

În vederea analizării conflictelor existente pe plan internațional, Institutul Heidelberg pentru Studii Internaționale asupra Conflictelor (HIIK) în colaborare cu grupul de cercetători din cadrul Conflict Information System (CONIS Group) au elaborat o metodologie complexă și exhaustivă considerată de referință în acest domeniu, având ca repere gradul de intensitate al conflictelor precum și concepția privind conflictul ca model dinamic. În funcție de aceste criterii, au rezultat cinci niveluri de intensitate – disputa, crizele non-violente, crizele violente, războiul limitat și războiul⁶. Cele cinci niveluri de conflict se disting prin gradul de violență fizică aplicată în cursul conflictului, nivelul de violență fiind stabilit în funcție de instrumentele de utilizare a forței (arme și personal) și consecințele utilizării forței (victime, refugiați, distrugerii materiale etc.). Ținând cont de realitățile în schimbare din sistemul internațional și de natura în schimbare a conflictelor, această metodologie propusă de HIIK a fost adaptată în ultimii ani astfel încât, acum, intensitatea unui conflict nu se stabilește în funcție de state naționale și ani calendaristici, ci pe baza unor unități politice singulare, de nivel subnațional de regulă și pe luni calendaristice.

Tabel 1. Definierea conflictelor în funcție de intensitate

Starea de violență	Gradul de intensitate	Nivelul de intensitate	Tipul de intensitate	Definiția
Non-violente	Scăzut	1	Dispută	O diferență de poziții între două părți, articulată și percepută ca atare de acestea, privind valori naționale identificabile
		2	Criză non-violentă	Utilizarea unor instrumente anterioare recurgerii la forța violentă – presiuni verbale, amenințări explicite cu utilizarea forței, impunerea sancțiunilor economice etc.

⁴ Renata Dwan, Caroline Holmqvist, (n.d), “Patterns of major armed conflicts”, Stockholm, disponibil pe http://www.sipri.org/contents/conflict/MAC_patterns.html

⁵ Peter, Wallensteen, Margareta, Sollenberg, “Armed conflict and its international dimensions, 1946-2004”, în *Journal of Peace Research*, Volume 42, Issue 5, 2005, p. 635

⁶ Heidelberg Institute for International Conflict Research, Methodological Approach, disponibil pe <http://www.hiik.de/en/methodik/index.html>

Violente	Mediu	3	Criză violentă	O situație tensionată în care cel puțin una dintre părți utilizează forța violentă în incidente cu caracter sporadic
	Ridicat	4	Război limitat	Utilizarea forței violente în mod repetat și organizat
		5	Război	Un conflict poate fi încadrat în această categorie atunci când forța violentă se utilizează continuu, organizat și sistematic, producând distrugerii masive și de durată

Sursa: adaptare după Heidelberg Institute for International Conflict Research, Methodological Approach, disponibil pe <http://www.hiik.de/en/methodik/index.html>

Tabelul de mai sus ne oferă o imagine exhaustivă privind tipurile de conflicte din sistemul internațional în funcție de nivelul de intensitate înregistrat. Un aspect esențial ce se remarcă pleacă de la observația că nu toate conflictele sunt de natură violentă, iar o abordare a conflictului doar din perspectiva utilizării forței este, așa cum susțin autorii metodologiei HIIK, mult prea îngustă, scăpând din vedere două elemente:

- a) Toate conflictele violente evoluează din conflicte non-violente și nu se finalizează cu o pace bruscă, ci înregistrează suișuri și coborâșuri, aceste etape fiind analizate cu atenție pentru a se determina dacă sfârșitul unei crize violente chiar înseamnă sfârșitul conflictului;
- b) Limitarea analizei doar la conflictele violente presupune să pierzi din vedere conflictele soluționate pașnic iar analiza cazurilor când printr-un management al crizei de succes s-a reușit evitarea unor vărsări de sânge reprezintă lecții utile pentru practicieni⁷.

Având în vedere importanța delimitării conflictelor în funcție de starea de violență pe care o presupun, în continuare vom insista asupra diferenței dintre conflictele non-violente și cele violente îndreptându-ne mai întâi atenția asupra formelor de manifestare a violenței, forme identificate și recunoscute în spațiul internațional.

Johan Galtung, autorul ce și-a dedicat viața studiului păcii și condițiilor de obținere, asigurare și protejare a acesteia⁸, susținea existența a trei forme de manifestare a violenței⁹:

1. *Violența directă* reprezintă violența fizică utilizată de grupurile armate ce amenință supraviețuirea indivizilor și siguranța bunurilor materiale, fiind și cel mai vizibil și ușor de măsurat tip de violență. De regulă, eforturile de contracarare a acestui tip de violență presupun fie acțiuni coercitive de contraofensivă, fie apelul la instrumentele diplomatice în vederea controlului violențelor sau soluționării diferențelor.
2. *Violența structurală* este o formă mai puțin vizibilă având puternice rădăcini în sistemele politice, sociale și juridice și se manifestă sub chipul nedreptății sociale, a

⁷ *Ibidem*,

⁸Galtung este autorul unor remarcabile lucrări în domeniul studiului păcii și conflictului, este părintele abordării Transcend de soluționare a conflictelor, a fost un practician de succes contribuind la dezvoltarea medierii ca instrument util în soluționarea conflictelor, aportul său la evoluția acestui domeniu fiind unanim recunoscut.

⁹ Johan Galtung, "Conflict Transformation by Peaceful Means (The Transcendent Method)", New York UN, 2000, p. 104 *apud* Ymer Ismaili, *op. cit.*, p. 387

discriminării etnice sau de alt tip, suprimării drepturilor omului etc. Se consideră că violența structurală este o determinantă esențială a comportamentului conflictual, importanța managementului acestei forme de violență fiind cu atât mai mare. Deși în categoria soluțiilor regăsim frecvent elemente precum adoptarea unui nou design instituțional, introducerea unor reforme juridice sau acorduri politice, sunt mulți autori ce consideră că acestea nu reușesc să ajungă la rădăcina problemelor, utilitatea lor fiind limitată și superficială.

3. *Violența culturală* (definită ca fiind “orice aspect al unei culturi ce poate fi folosit pentru a legitima violența în forma ei directă sau structurală”¹⁰) este ultima formă din tipologia lui Galtung, o formă ce face trimitere la situațiile când societatea în întregul ei sau o parte din societate identifică mijloace prin care legitimează utilizarea violenței apelând la concepte precum patriotism, sacrificiu, eroism etc. folosind în scopul promovării mass-media, sistemul de educație, simbolurile etc.

Plecând de la această tipologie dezvoltată de Johan Galtung devine evidentă diferența de nuanță dintre conceptele de pace negativă și pace pozitivă. Și dacă în cazul păcii pozitive lucrurile sunt clare, termenul făcând trimitere la o situație în care domină o relativ robustă dreptate, echitate și libertate precum și un nivel relativ redus de violență și mizerie socială¹¹, putem considera că o societate se află într-o situație de pace negativă atunci când lipsește războiul deschis sau alte forme răspândite de violență directă dar violența structurală și cea culturală, deși invizibile, sunt prezente manifestându-se sub forma tensiunilor și nemulțumirilor intrasociale datorate nedreptății endemice și inegalității¹².

Indiscutabil, absența violenței nu implică în mod automat absența conflictului, părțile între care se înregistrează diferențe având posibilitatea de a-și urmări propriile interese fără a utiliza forța. Analiza unui conflict non-violent reprezintă o necesitate în sistemul internațional tocmai datorită riscului escaladării și transformării într-o formă violentă și distrugătoare. Dennis Sandole, în lucrarea sa “Peace and Security in the Postmodern World” face diferența între conflictele non-violente, latente pe care le numește – *processe conflictuale manifeste (PCM)* și conflictele violente – *processe conflictuale manifeste agresive (PCMA)*. Pentru autor, PCM reprezintă “o situație în care cel puțin două părți urmând propriile percepții privind obiectivele lor mutuale incompatibile subminează direct sau indirect eforturile adversarului de realizare a acestor obiective”¹³ (evidențiind faptul că percepțiile, și nu realitățile obiective stau la originea conflictelor). În acord cu opinia generală ce domină în studiul conflictelor, existența unui conflict non-violent nu trebuie văzută ca un lucru negativ în mod absolut, ci, mai degrabă, se recomandă considerarea manifestărilor conflictuale ca fiind semnale timpurii privind o posibilă evoluție negativă în cadrul unor relații importante, trebuind tratate ca atare. Este important să reținem că eforturile internaționale de prevenție sunt extrem de utile pentru a interveni la acest nivel, urmărind astfel împiedicarea escaladării nemulțumirilor și transformarea într-un conflict violent.

¹⁰ Johan Galtung, „Cultural Violence” în *Journal of Peace Research*, Volume 27, August 1990, p. 291

¹¹ Charles Webel, “Introduction toward a philosophy and metapsychology of peace” în Charles Webel, Johan Galtung (eds.), *Handbook of Peace and Conflict Studies*, Routledge, Abingdon, 2007, p. 11

¹² *Ibidem*,

¹³ Dennis Sandole, *Peace and Security in the Postmodern World. The OSCE and conflict resolution*, Routledge, Abingdon, 2007, p. 23

Conflictele intră într-o fază violentă atunci când părțile trec dincolo de urmărirea pașnică a propriilor obiective încercând să domine, împiedice sau distrugă abilitatea adversarului de a-și îndeplini obiectivele¹⁴. Deși literatura de specialitate ne oferă o varietate mare de posibile explicații ale comportamentului violent și a motivelor pentru care actorii aleg să-și urmărească scopurile prin apelul la practici coercitive, acordul este unanim atunci când se accentuează rolul nevoilor de bază identificând frustrarea privind împlinirea unor nevoi precum securitatea, puterea, auto-respectul etc. ca fiind factorul major ce se face vinovat de escaladarea antagonismelor și transformarea violentă a conflictelor.

În vederea identificării conflictelor violente se face apel la o serie de elemente ce se consideră că ar caracteriza aceste procese – distrugerile fizice și pierderea de vieți omenești. Același Sandole, definind *procesele conflictuale manifeste agresive* nota existența unor situații în care „cel puțin două părți își urmează propriile percepții privind obiective mutual incompatibile prin prejudicierea sau/și distrugerea unor simboluri culturale sau de alt gen importante pentru adversar (moschei, biserici, sinagogi, biblioteci naționale, muzee, WTC etc.) sau prin rănirea sau/și distrugerea celuilalt (exemplul conflictului din Rwanda din anii 1990 sau din regiunea sudaneză Darfur din anii 2000)”¹⁵.

Conflictul – un proces dinamic

Ca orice proces, conflictul are un ciclu de viață specific, traiectoria acestuia fiind marcată de o serie de etape. Diferiți autori disting diverse clasificări ale stadiilor conflictelor în funcție de gradul de intensitate pe care îl identifică. Cea mai comună clasificare considerată și modelul clasic al dinamicii conflictului include patru faze: faza *tensionării*, faza *escaladării*, faza *de-escaladării* și faza *reconcilierii*.

În comparație cu modelul clasic simplificat, Alker, Gurr și Rupesinghe¹⁶ identifică șase etape în evoluția unui conflict:

1. Faza *disputei* este caracterizată de existența unor abordări contradictorii ale părților exprimate prin intermediul formelor și proceselor instituționalizate,
2. Faza *crizei* – opoziția încă se manifestă prin intermediul proceselor instituționalizate dar utilizarea violenței este posibilă și chiar de așteptat,
3. Faza *violentei limitate* – este chestionată legitimitatea și utilitatea proceselor instituționalizate, apelul sistematic și regulat la forță fiind considerat justificat și rațional,
4. Faza *violențelor masive* – renunțarea la și chiar evitarea posibilităților pașnice de rezolvare a ostilităților, forța fiind utilizată sistematic, regulat și necontrolat,
5. Faza *diminuării conflictului* presupune acțiuni ce urmăresc încetarea temporară a violențelor,
6. Faza *soluționării conflictului* – exprimarea cererilor și așteptărilor din partea actorilor implicați urmată de stabilirea sau restabilirea unor procese instituționale mutual acceptabile.

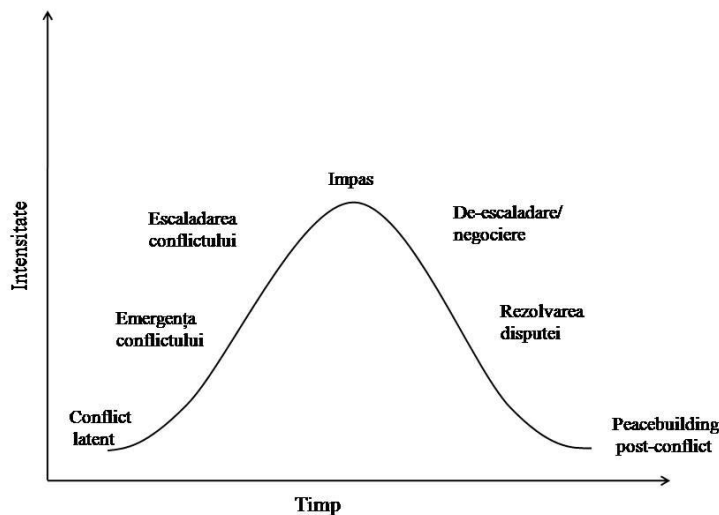
¹⁴ Heinz-Jürgen Axt, Antonio Milososki, Oliver Schwarz, *op. cit.*, p. 7

¹⁵ Dennis Sandole, *op. cit.*, p. 23

¹⁶ Hayward Alker, Robert Ted Gurr, Kumar Rupesinghe (eds.), „Journeys through conflict. Narratives and lessons”, Rowman&Littlefield, Lanham, 2001, *apud* Ymer Ismaili, *op. cit.*, pp. 390-391

Eric Brahm ne oferă un model și mai nuanțat ce conține șapte etape¹⁷ în evoluția unui conflict, plecând de la existența unui *conflict latent*, urmat de *emergența* conflictului, *escaladarea* acestuia, intrarea într-un *impas* costisitor și dramatic, *de-escaladarea*, *rezolvarea disputei* (*settlement*) și, în final, ultima etapă este cea de *peacebuilding post-conflict*. Diagrama de mai jos prezintă ciclul de viață al unui conflict din perspectiva lui Brahm:

Figura 3. Ciclul de viață al conflictelor

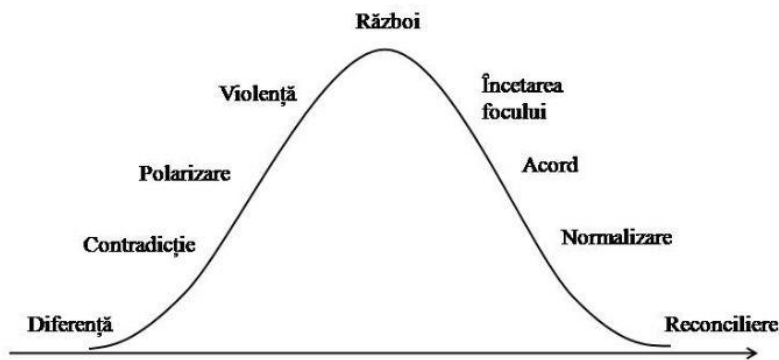
Sursa: Eric Brahm, "Conflict Stages" în Guy Burgess, Heidi Burgess (eds.), *Beyond Intractability*, University of Colorado, Boulder, 2003 disponibil pe <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/conflict-stages>

Un alt model util și complex ce pare să surprindă foarte bine evoluția unui conflict identificând fazele pe care le poate acesta parcurge este oferit de Ramsbotham, Woodhouse și Miall. Conform autorilor lucrării "Contemporary Conflict Resolution", la baza oricărui conflict se regăsesc acele *diferențe* ce, în esență, reprezintă parte integrantă în procesul de dezvoltare socială și care, uneori, conduc la apariția unor *contradicții* majore, la *polarizare* prin conturarea clară a taberelor adverse, determinând manifestarea conflictului, utilizarea *violentei* directe și, antrenarea în *război* ca fiind punctul culminant¹⁸. Diagrama de mai jos prezintă modelul propus de cei trei autori, model ce conține, pe lângă fazele escalatorii amintite și etapele procesului de de-escaladare ce urmează punctului culminant:

Figura 4. Evoluția conflictelor

¹⁷ Eric Brahm, „Conflict Stages” în Guy Burgess, Heidi Burgess (eds.), *Beyond Intractability*, University of Colorado, Boulder, 2003 disponibil pe <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/conflict-stages>

¹⁸ Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *Contemporary Conflict Resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*, Second Edition, Polity Press, Cambridge, 2005, p. 11

Sursa: Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *op. cit.*, p. 11

Așa cum se poate constata, există o varietate mare de modele ce urmăresc să identifice etapele pe care le parcurge un conflict de-a lungul cursului vieții sale. Însă, un aspect ce nu poate fi omis și care este recunoscut de toți autorii la care s-a făcut referire este acela că nu întotdeauna un conflict parcurge toate aceste etape în evoluția sa, iar uneori, etapele se manifestă în altă ordine decât cea considerată logică de teoreticieni.

Intervențiile în evoluția conflictelor

Ciclul de viață al unui conflict oferă foarte multe ocazii de intervenție ce pot fi folosite de terții interesați să modifice dinamica acestuia. Analizând literatura de specialitate și urmărind exemplele practice pe care ni le-a oferit istoria conflictelor se atestă mai multe tipuri de abordări și modalități de a face față unui conflict. Împrumutând de la Dennis Sandole *metafora casei în flăcări*¹⁹ vom prezenta în continuare paleta de obiective ce ar putea fi urmărite, măsuri aflate la dispoziția terților ce încearcă să “lupte” împotriva unui conflict.

Într-o primă etapă, un terț va urmări să prevină apariția focului ce ar putea să cuprindă casa, această etapă fiind cunoscută ca fiind *prevenția*, exemplele cele mai relevante fiind misiunile ONU de prevenție a conflictelor. În situația în care aceste eforturi întârzie sau eșuează, ceea ce se întâmplă frecvent mai ales datorită tendințelor indivizilor de a acționa reactiv mai degrabă decât proactiv, avem la dispoziție o paletă variată de posibilități. O opțiune ar fi aceea de a preveni extinderea focului, altfel spus se va încerca un *management eficient al conflictului*. În cazul în care această abordare nu oferă rezultate pozitive, terții pot alege să stingă focul, utilizând chiar mijloace violente. Dacă e să transpunem această posibilitate într-o situație reală de conflict, etapa ce-i corespunde este cea de *rezolvare a conflictului* (termenul în engleză ce reflectă această acțiune este cel de *settlement*) presupunând și o impunere a soluției de rezolvare așa cum a acționat NATO prin misiunile sale IFOR și SFOR în Bosnia sau KFOR în Kosovo. După ce focul a fost controlat și stins, terții pot alege să acționeze la nivelul cauzelor și condițiilor ce au condus la izbucnirea focului, conflictul intrând în etapa *soluționării* (conflict *resolution*). În momentul în care se ating asemenea subiecte și probleme sensibile se creează cadrul perfect pentru a lucra la un nivel mult mai profund, încercând-se modificarea relațiilor existente pentru a schimba șansele unor relații pozitive în viitor, astfel încât, în cazul în care supraviețuitorii acestui incendiu vor

¹⁹ Dennis Sandole, *op. cit.*, pp. 41-42

mai traversa perioade caracterizate de opoziții și dispute să nu mai considere o necesitate incendierea întregii case sau chiar a întregului cartier. Această etapă cunoscută ca *transformarea conflictului* poate conduce la ceea ce John Burton numea *conflict prevention* - adică prevenția conflictelor cu rădăcini profunde prin eliminarea violenței structurale/culturale.

O altă tipologie extrem de cunoscută și utilizată frecvent în literatura de specialitate este cea enunțată de fostul Secretar General al Națiunilor Unite, Boutros Boutros-Ghali care, în anul 1992, își făcea cunoscută perspectiva privind viitorul sistemului internațional și rolul ONU în noua arhitectură de securitate publicând un document de o valoare incontestabilă ce va marca evoluția organizației în următorii ani – *O agendă pentru Pace*²⁰. Conform acestui document, în încercarea de a răspunde eficient conflictelor post-Război Rece, actorii internaționali pot face apel la diplomația preventivă, pot iniția acțiuni de peacemaking, peacekeeping sau peacebuilding, iar în funcție de acțiunea aleasă va rezulta după cum urmează:

Diplomație preventivă – prevenția conflictelor violente

Peacekeeping – managementul conflictului

Peacemaking – rezolvarea conflictului prin mijloace coercitive (settlement) și soluționarea noncoercitivă a conflictelor

Peacebuilding – transformarea conflictului (inclusiv conflict prevention).

În vederea atingerii acestor obiective, actorii pot utiliza fie mijloace confrunționale fie/și mijloace colaborative. În timp ce instrumentele confrunționale implică o stare de pace negativă, caracterizată prin absența ostilităților datorate prevenției sau controlului acestora prin intermediul utilizării forței sau amenințării cu utilizarea de către efectivele militare sau de poliție, instrumentele colaborative presupun mai mult decât o stare de pace negativă, pacea pozitivă fiind atinsă, așa cum aminteam mai devreme, prin eliminarea violenței structurale și culturale²¹. Ținând cont de modul cum se combină categoriile prezentate mai sus, rezultă faptul că obiectivele diplomației preventive, a acțiunilor de peacekeeping și a acțiunilor de peacemaking coercitiv prin intermediul rezolvării conflictului (conflict settlement) vor fi acelea de a obține și menține pacea negativă, în timp ce pacea pozitivă va putea fi asigurată prin intermediul acțiunilor de peacemaking noncoercitiv (soluționarea conflictelor) și peacebuilding ce implică transformarea conflictului. Astfel, este evident faptul că, spre deosebire de instrumentele și acțiunile ce urmăresc asigurarea păcii pozitive, măsurile ce vizează pacea negativă nu vor acționa la nivelul cauzelor și condițiilor profunde ce stau la baza unui conflict, iar orice efort în vederea obținerii și menținerii unei păci durabile trebuie să țintească tocmai acest nivel.

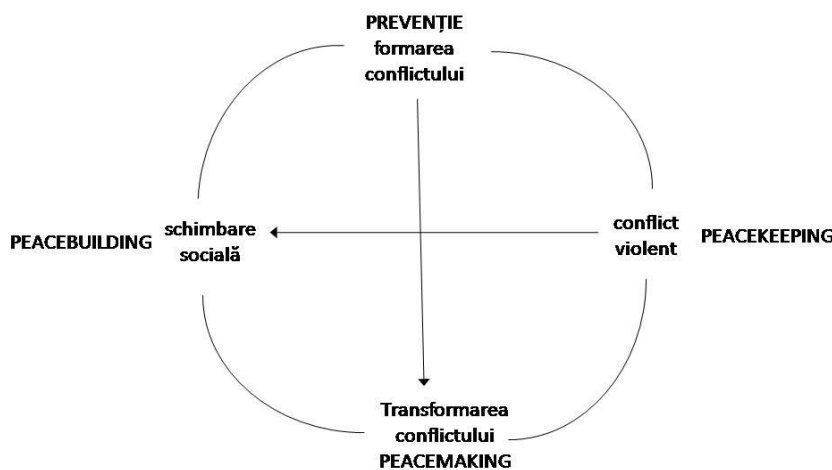
Într-o manieră asemanătoare prezintă dinamica conflictelor contemporane și relația dintre etapele ciclului de viață al unui conflict și modalitățile de a-i face față Ramsbotham și colegii. Aceștia consideră că noile modele de conflicte armate majore ce au explodat de-a lungul globului odată cu sfârșitul Războiului Rece impun necesitatea adoptării unui model

²⁰ Boutros, Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Secretary Council on January 31, 1992, United Nations, disponibil pe <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>

²¹ Dennis Sandole, *op. cit.*, pp. 42-43

nuanțat care să surprindă emergența și transformarea conflictelor. Astfel, se pleacă de la premisa că procesul de formare a unui conflict își are originile în schimbarea socială, conducând la un proces de transformare violentă sau nonviolentă a conflictului, rezultând în continua schimbare socială ce oferă indivizilor și grupurilor suprimate sau marginalizate șansa de a-și articula interesele, provocând astfel, normele și structurile de putere existente²². Perspectiva celor trei autori poate fi redată prin intermediul Figurei 5, de mai jos. Deși ciclul de viață al conflictului așa cum este surprins în diagramă reprezintă un progres de la schimbarea socială pașnică la formarea conflictului, cunoscând ulterior o manifestare violentă pentru a ajunge printr-o etapă de transformare înapoi la schimbarea socială pașnică, este important să reținem că, uneori, conflictul poate evolua de la formare la transformare și înapoi la schimbare socială evitând astfel etapa violentă sau, de ce nu, poate evolua de la formare la manifestare violentă revenind din nou la o etapă de formare, rezultând astfel noi conflicte.

Figura 5. Evoluția conflictelor și instrumentele de intervenție corespunzătoare fiecărei etape din ciclul de viață al acestora

Sursa : Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *op. cit.*, p. 23

Concluzii

Spiritul competitiv a dominat relațiile interstatale și nu numai în permanență și a dus la apariția conflictelor în forme și grade diferite. Dar, ceea ce este cu adevărat important este maniera în care se sting aceste conflicte, precum și instrumentele, strategiile și abordările utilizate pentru soluționarea lor. Odată cu dezvoltarea legislației internaționale și cu impunerea necesității soluționării pașnice a conflictelor, comunitatea internațională a urmărit în permanență să contracareze sau/și să elimine efectele acestor procese în manifestările lor distructive, utilizând toată gama de instrumente disponibile în acest sens, de la structurile militare capabile de a fi dislocate rapid în diverse zone fierbinți ale globului având misiuni ce

²² Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *op. cit.*, pp. 22-23

se pot întinde de la acțiuni preventive la acțiuni de peacekeeping, peacebuilding, intervenții umanitare etc., la instrumentele juridice și, mai ales, la instrumentele generoase de natură diplomatică: negocieri, conciliere, anchetă, bune oficii și mediere. Eficacitatea acestor instrumente depinde de un număr mare de factori dar, așa cum am urmărit să evidențiem în acest articol, o condiție fundamentală este înțelegerea profundă a conflictului ca fenomen, identificarea etapelor în evoluția sa și, mai ales, surprinderea specificului fiecărei etape în parte pentru a identifica momentele oportune pentru intervenție. Ceea ce se remarcă și trebuie avut mereu în vedere este faptul că, conflictele reprezintă procese aflate în continuă evoluție, nu sunt fenomene statice, acestea cunosc frecvent transformări dramatice și comunitatea internațională este obligată să înțeleagă dinamica acestora pentru a interveni în mod eficient prin intermediul instrumentelor create, utilizate și instituționalizate deja, cu scopul de a preveni izbucnirea violențelor, de a îngrădi aceste conflicte, de a le încheia și, respectiv, de a contribui și determina transformarea conflictelor prin înlocuirea atitudinilor și acțiunilor distructive cu unele constructive.

BIBLIOGRAFIE:

- Axt, Heinz-Jürgen, Milososki, Antonio, Schwarz, Oliver, *Conflict – A Literature Review*, Universitat Duisburg-Essen, Duisburg, 2006,
- Brahm, Eric, „Conflict Stages” în Guy Burgess, Heidi Burgess (eds.), *Beyond Intractability*, University of Colorado, Boulder, 2003 disponibil pe <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/conflict-stages>,
- Boutros-Ghali, Boutros, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*. Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on January 31, 1992, United Nations, disponibil pe <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>,
- Dwan, Renata, Holmqvist, Caroline, *Patterns of Major Armed Conflicts*, Stockholm, disponibil pe http://www.sipri.org/contents/conflict/MAC_patterns.html,
- Galtung, Johan, „Cultural Violence” în *Journal of Peace Research*, Volume 27, No. 3, August 1990, pp. 291-305,
- Heidelberg Institute for International Conflict Research, *Methodological Approach*, disponibil pe <http://www.hiik.de/en/methodik/index.html>,
- Ismaili, Ymer, “Conflict as a Socio-Political Notion”, în *Zbornik PFZ*, Volume 57, Issue 2, 2007, pp. 381-403,
- Ramsbotham, O., Woodhouse, T., Miall, H., *Contemporary Conflict Resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*. Second Edition, Cambridge, Polity Press, 2005,
- Sandole, Dennis, *Peace and Security in the Postmodern World. The OSCE and conflict resolution*, Routledge, Abingdon, 2007,
- Wallensteen, Peter, Sollenberg, Margareta, “Armed conflict and its international dimensions, 1946-2004”, în *Journal of Peace Research*, Volume 42, Issue 5, 2005, pp. 623-635,

Webel, Charles, Galtung, Johan (eds.), *Handbook of Peace and Conflict Studies*, Routledge, Abingdon, 2007.

NOTĂ: Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului POSDRU 159/1.5/133675 “Inovare și dezvoltare în structura și reprezentarea cunoașterii prin burse doctorale și postdoctorale (IDSRC – doc postdoc)”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013